

KODEKS ČASTI U BORILAČKIM VJEŠTINAMA

Čast kao najvrjednije obilježje osobe

Bushido, noblesse oblige, the chivalry code, the gentleman's code, gemut, cavalleria, the cowboy code, za većinu ljudi su samo starinski nazivi za neke običaje iz daleke prošlosti. Za neke druge to su pak nepisana pravila ponašanja, osnovna moralna načela po kojima žive

**David "Sensei"
Stainko,**
prof. kineziologije

KODEKS ČASTI temelji se na pretpostavci da je čast najvrjednije obilježje osobe. Čast je vanjsko lice dostojanstva osobe. Pravo na dostojanstvo osobe je jedno od temeljnih ljudskih prava i jednako pripada svakom ljudskom biću, bez obzira na dob, spol, klasu, rasu i druga obilježja.

Čast (latinski honor) apstraktni je pojam koji predstavlja osjećaje vrijednosti i uvažnosti koji utječe na društveni položaj i na samovrednovanje nekog pojedinca ili obitelji, društva, vojske ili vojne jedinice, država i sl. Prema tome, pojedincima ili određenim društvenim zajednicama, dodjeljuju se vrijednosti i ugled u društvu koji je u skladu s njihovim izvršavanjem zadaća koja su zadana određenim kodeksom časti, te moralnim kodeksom zajednice u cjelini.

Već od samih početaka nastajanja borilačkih vještina, određeni kodeks časti bio je čvrsto ukorijenjen u njihovim temeljnim moralnim načelima. Prihvatanjem tog kodeksa časti pojedinac je prihvatio i određene standarde ponašanja, kao i ideale karaktera koji su potrebni za člana skupine ljudi koji se bave određenom borilačkom vještinom.

Tako su u raznim povijesnim periodima u mnogim zemljama svijeta nastajali pojedini kodeksi časti, mnogi od tih kodeksa časti su postali sveopće poznati.

Već su u staroj Grčkoj Spartanci imali svoj kodeks časti, a određeni kodeks časti imale su i pojedine rimske legije, kao i određene postrojbe Aleksandra Makedonskog, pa i vojnici Džingis Kana. Zsigurno je jedan od najpoznatijih kodeksa časti japanski kodeks časti naziva bushido, a kojeg su se pridržavali poznati japanski ratnici samuraji. Jedan od starijih kodeksa časti je poznati francuski kodeks ratničkog staleža noblesse oblige (propisi viteštva), kojeg su se pridržavali vitezovi od 13. stoljeća. Poznat je i njemački kodeks časti naziva gemut, kojeg su se pridržavali njemački vitezovi u srednjem vijeku. Jedni od poznatijih kodeksa časti su i engleski gentleman's code, te francuski gentilhomme, koji su bili uglavnom vojni i plemićki kodeksi časti a pojavljuju se početkom 16 stoljeća. Tu je i talijanski kodeks naziva cavalleria. Viteški kodeks časti je pod sličnim nazivima codigo de caballero, a nešto kasnije honor de cavalleria, poznat i u Španjolskoj. U srednjem vijeku u nekim zemljama središnje Europe bio je poznat i kodeks pod nazivom fidei et honoris, određeni kodeks uzornoga ponašanja i primjerenog vladanja, koji je u svojoj osnovi poštivao princip poštenja i časti. Sve su to bili kodeksi moralnih principa kojih su se vitezovi u raznim europskim zemljama morali pridržavati.

Određena pravila ponašanja postojala su i u 18. i 19. stoljeću, kao primjerice kodeks ponašanja oficira u Njemačkoj pod nazivom Siva knjiga, koja je regulirala pravila ponašanja u dvoboju mačem ili pištoljem. Poznata zemlja po svojim dvobojima zbog uvrede časti bila je Francuska, u kojoj se primjenjivao već prije spomenuti kodeks časti. Poznati vojskovođa Napoleon Bonaparte ustanovio je u Francuskoj Orden legije časti, kao jedan od prvih ordena takve vrste. U 19. i 20. st. na američkom zapadu postojali su nepisani kodeksi časti koje su poštovali i pridržavali ih se tamošnji stanovnici, a ti kodeksi su poznati pod nazivima The cowboy code ili The code of the West.

Manje je poznato da su jedan od strožih kodeksa časti u 17. i 18. st. primjenjivali gusari, pod nazivom Kodeks braća obale. Godine 1889. u Americi je utemeljen etički kodeks časti za skitnice, pod nazivom Hobo ethical code. Kodeks je poznat po određenim simbolima kojima su se skitnice služile. Poznati su i kodeksi časti kojih se pridržavaju neke poznate kriminalne skupine, tako primjera radi kineske trijade imaju svoj kodeks časti, a japanske jakuze svoj. Prema kodeksu, zbog nečasnog postupka kod jakuza, poznato je odsijecanje malog prsta. Jedan od poznatijih kodeksa časti u svijetu je kodeks kojega se pridržavaju pripadnici talijanske mafije. Mafija ima svoj osnovni kodeks ponašanja pod nazivom cosa nostra (naša stvar), a sam kodeks časti je poznat pod nazivom omerta.

U Europi su se primjenjivali razni kodeksi časti koji su imali prilično veliki utjecaj na vježbače određenih borilačkih vještina poput hrvača, mačevaoca i boksača. Svakako da je na istočnjačke borilačke vještine, a posebno na japanske borilačke vještine najveći utjecaj imao kodeks časti bushido.

Jedan od najpoznatijih kodeksa časti je japanski kodeks časti naziva bushido, kojeg su se pridržavali poznati japanski ratnici samuraji

Bushido

Bushido (bu-shi-do;

bu - snažan, snaga; bushi - ratnik; do - put ili način) ili put ratnika (put samuraja), bio je nepisani kodeks osnovnih moralnih načela ratničkog staleža u Japanu. Iako se sistem vrijednosti sadržan u bushido kodeksu mijenjao pod različitim utjecajima kroz cijeli period japanskog feudalizma, njegova osnovna suština je ostala nepromijenjena. Uvijek su isticali pravednost i iskrenost, hrabrost, uljudnost, čast te skromnost i jednostavnost kao najveće vrline savršenog ratnika. Posebna važnost pridavala se preziranju smrti, dok je lojalnost obitelji, zavičaju i gospodaru (vladaru) predstavljala najvišu samurajsku obavezu.

Samurajski stalež se pojavio kao značajna snaga u periodu Hejan (794. - 1185.), a nastao je od predstavnika ratničkog staleža - buke. Postepeno su stupili u službu na dvoru kao tjelesna straža. Nazvani su samuraji, od riječi samurau - služiti, pratiti. Riječ samuraj se u početku odnosila samo na vojnike koji su bili na dužnosti u carskoj palači, a kasnije je označavala sve pripadnike ratničkog staleža. Njihov način života znatno se razlikovao od života ostalih pripadnika dvorske aristokracije. Zbog učestalog ratovanja u periodima Kamakura (1192. - 1333.) i Ashikaga (1338. - 1573.), zahtijevalo se od njih njegovanje ratničkih vrлина i stalno veličanje hrabrosti na bojnom polju. Ravnodušnost prema smrti preuzeta je iz zen budizma, kada je otkriveno da njegovo odbacivanje života kao objekta obožavanja može mnogo ponuditi ratniku. Budizam je donio vjeru u nepromjenjivost sudbine, pokoravanje neizbježnom i hrabru mirnoću pred

opasnošću. Visoko se cijenila čast, a pod utjecajem šintoizma, izvorne japanske religije, ratnici su veliku važnost pridavali porijeklu i ugledu obitelji.

Zbog počinjene greške ili gubitka časti, najviši vid spremnosti na žrtvovanje predstavljala je obaveza samoubojstva (seppuku) ritualnim rasijecanjem utrobe (hara-kiri). Takav način samoubojstva, bazira se na starom japanskom anatomskom vjerovanju prema kojem je točka nešto iznad pupka (jap. hara), središte čovjekove duše i osjećaja. Osnovna vodilja za počinjenje seppukua bila je "Otvorit ću prebivalište svoje duše i pokazat ću ti kakva je. Sam vidi je li iskvarena ili čista".

Program učenja ratničkog staleža bio je baziran uglavnom na izučavanju slijedećeg; mačevanje, streličarstvo, jahačke vještine, upotreba koplja, taktika ratovanja, kaligrafija, etika, književnost, povijest, i posebno na izučavanju i vježbanju ju jutsu ili javara vještini. Ju jutsu kao

nije bio zapisan, njegova nepisana pravila su se poštovala.

Onako kako su se pojedine borilačke vještine tijekom povijesti razvijale, tako se i znanje o njima prenosilo s jednog učitelja na njegove učenike, s jedne generacije na drugu. Svaki je majstor borilačkih vještina tako svojim učenicima prenosio i nepisana pravila o kodeksu časti.

Načini vježbanja i kodeks časti - jutsu ili do

Tehnike borenja koje su koristili ratnici u feudalnom Japanu nazivaju se bugei. Prema nekim stručnjacima za borilačke vještine tih osnovnih tehnika, a koje su svoj najveći razvoj imale u feudalno doba, ima oko 40. Tehnike bugei su praktično primjenjivane u ratu. Pojedinačne ratničke vještine bugei u svom nazivu koriste riječ jutsu (vještina, umijeće), a zbog svoje osnovne svrhe korištenja u vrijeme rata poštivanje bushido kodeksa se podrazumijevalo te poticalo.

Poznati majstor borilačkih vještina Jigoro Kano (1860. - 1938.), koji je u mladosti sam vježbao nekoliko različitih stilova tj. škola jutsua, kada je postao instruktor, uvidio je da se njegova škola po nazivlju ne razlikuje previše od drugih škola toga vremena. Dobro promislivši, godine 1898. došao je na ideju da svoj stil nazove judo. Majstor Kano je tim nazivom na neki način htio zadržati određeni tradicionalni naziv, kao primjerice budo ili bushido, a da sama vještina ipak nema svoju osnovnu ratničku svrhu i time naziv jutsu. Tim je činom borilačka vještina judo više prihvatila oblik vježbanja principa borenja, čime je umanjila

svoju osnovnu svrhu ratničke vještine, a samim time i potrebu za strogim pridržavanjem bushido kodeksa časti. Na taj način, majstor Kano je svoj stil mogao propagirati za različiti profil i profesije ljudi te izbjeći da se njegov stil borenja (judo) koristi isključivo samo za potrebe vojske ili policije.

Tako je iz ju jutsu ratničke vještine postepeno nastao judo (ju- nježno, doput ili način), način vježbanja određenih tehnika principa borenja koji se je postepeno razvijao i mijenjao svoju svrhu, tako da je danas on uglavnom sport. Uvidjevši uspješni razvojni put borilačke vještine judo, i neki drugi poznati majstori borilačkih vještina preuzeli su isti princip. Poznati majstor borilačkih vještina i začetnik borilačke vještine karatea Gichin Funakoshi (1868. – 1957.) još 1926. godine nazivao je svoj stil karate-jutsu, da bi deset godina kasnije, 1936. godine, promijenio taj naziv u karate-do. Danas se za tu borilačku vještinu koja sve više poprima svoj sportski oblik, uglavnom koristi samo naziv karate.

Drugi veliki majstor borilačkih vještina Morihei Ueshiba (1883. – 1969.), koji je u mladosti vježbao razne oblike jutsu vještina, u početku je svoj stil nazivao aiki-ryu tj. aiki-jutsu, da bi pred kraj 1942. godine promijenio naziv svoga stila u danas već svima znan aikido. Naziv je postao opće poznat početkom 1948. godine.

Odmah nakon završetka Drugog svjetskog rata u tadašnjem Japanu je došlo do promjena, a mnoge od njih su se odrazile i na borilačke vještine. Mnogi majstori borilačkih vještina toga vremena za vrijeme rata su bili instruktori raznih časnika u japanskoj vojsci ili su i sami bili pripadnici japanske vojske. Upravo iz tog razloga, po završetku rata, željeli su svijetu predočiti miroljubivost svojih stajališta i japanskih borilačkih vještina, a ne njihovu ratničku svrhu. Tako su propagirali "do" način vježbanja borilačkih vještina i time im postepeno umanjivali početnu svrhu i smisao kao ratničkih vještina. Također su postepeno umanjivali utjecaj ratničkog bushido kodeksa časti u borilačkim vještinama. Tako je jutsu način vježbanja, postepeno zamijenjen s danas poznatijim "do" oblikom vježbanja.

Mnoge borilačke vještine su tako postepeno mijenjale način pristupa vježbanju, pa time i svoje nazive, kao primjerice ken jutsu-kendo, iai jutsu-iaido, so jutsu-sodo, kyu jutsu-kyudo, jo

jutsu-jodo... Čak su i razni načini borenja s oružjem u Okinawi postepeno promijenili naziv u kobudo. Takav "do" način vježbanja su prihvatile i mnoge korejske borilačke vještine: hap ki do, hwa rang do, han mu do, kumdo, tang soo do i svakako najpoznatiji tae kwon do. Čak je i poznati majstor borilačkih vještina i glumac Bruce Lee za svoj način borbe izabrao naziv jeet

Pravednost i iskrenost, hrabrost, čast te uljudnost, skromnost i jednostavnost najveće su vrline savršenog ratnika

kune do. Način vježbanja po "do" principu su prihvatile i druge borilačke vještine širom svijeta. Kao primjer možemo navesti vijetnamski viet vo dao ili quan ki do, u Kanadi defendo ili wen-do, u Australiji zen do kan, a utjecaj je vidljiv i na indonezijski sindo te burmanski boks bando.

kodeks časti u moderno doba

Htjeli to neki majstori borilačkih vještina priznati ili ne, danas je velikom većinom "do" način vježbanja borilačkih vještina, te njegovo poimanje, više okrenuto sportu i sportskom rezultatu nego samoj izvornoj borilačkoj vještini, a još manje ratničkoj vještini iz koje potječe. Kodeks časti se tu vrlo rijetko spominje jer današnji sport ima svoja pravila i svoj fair play, i za veliku većinu sportaša to je sasvim dovoljno. Ipak, i danas postoje manje skupine majstora, koji još uvijek poštuju i prihvaćaju neka od pravila bushido kodeksa časti.

Za pojedine majstore borilačkih vještina, bavljenje određenom borilačkom vještinom nije hobi ili nešto čime se bave u svoje slobodno vrijeme. Za njih to nije niti sport, i bavljenje tom borilačkom vještinom oni ne prihvaćaju sa sportskog stanovišta, već je za njih to borilačka vještina. Iako se mnogi majstori toj borilačkoj vještini posvećuju profesionalno, to ne smatraju kao svoj osnovni posao. Bavljenje tom borilačkom vještinom, prije svega za njih predstavlja određeni način života koji uključuje poštivanje moralnih principa određenih kodeksa časti.

Tako i danas možete naći majstore borilačkih vještina na Zapadu koji će

vam za borilački sport boks kazati da je to plemenita vještina, ili neke druge majstore koji će vam kazati da su borilačke vještine hrvanje ili mačevanje vještine za gospodu koja poštuju kodeks časti. Iako je vrijeme samuraja davno prošlo, u današnjem Japanu još možete pronaći majstore borilačkih vještina koji žive poštujući neke principe bushido kodeksa časti.

Bez obzira na zemlju porijekla određene borilačke vještine, kao i na naziv kodeksa časti koji se u njima njeguje, osnovni principi kodeksa časti su i na Istoku i na Zapadu gotovo identični. Onaj praktikant, trener ili instruktor, pojedine borilačke vještine koji ne živi po moralnim principima nekog od kodeksa časti, nije, i nikada neće biti istinski majstor te borilačke vještine.

Drevni samuraji izdvajali su se od ostalih ljudi toga vremena najprije po činjenici što su živjeli prema bushido kodeksu časti. Kada danas upitate nekog od oficira koji su završili poznatu vojnu školu West Point po čemu se oni posebno izdvajaju od drugih ljudi, odgovor će uvijek biti: "po određenom kodeksu časti".

Oni koji misle da je osnovna razlika između vrhunskih majstora borilačkih vještina u odnosu na druge, u boji ili načinu na koji nose kimono, u amblemima na njihovom kimonu ili sportskoj majci, u boji njihova pojasa ili njihovoj tituli, u dobrom poznavanju ili izvođenju neke tehnike, nisu u pravu. Kada danas upitate neke od vrhunskih majstora borilačkih vještina, što je osnovno po čemu se oni razlikuju od ostalih ljudi ili nekih drugih osoba koje vježbaju borilačke vještine, njihov odgovor je u svojoj osnovi uvijek isti: "po tome što živimo poštujući moralna načela kodeksa časti".

Bushido, noblesse oblige, the chivalry code, the gentleman's code, gemut, cavalleria, the cowboy code, za većinu ljudi su samo starinski nazivi za neke običaje iz daleke prošlosti. Za neke druge to su pak nepisana pravila ponašanja, osnovna moralna načela po kojima žive. Istinski majstor, učitelj neke od borilačkih vještina, svog će učenika prihvatiti kao člana svoje obitelji. Samim time će ga podučiti i onome što je on naučio od svojeg oca ili učitelja. Naučit će ga da poštuje nepisana pravila kodeksa časti, i još više, pokazat će mu svojim primjerom kako se živi poštujući moralne principe kodeksa časti. ■